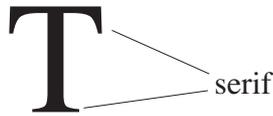

مفاهیم Serif و Sans-Serif در فونت های فارسی

فونت های لاتین در دو گروه Serif و Sans-Serif دسته بندی می شوند. در رسم الخط لاتین، فونت Serif به فونتی اطلاق می شود که در انتهای خطوط تشکیل دهنده هر حرف، یک خط یا منحنی یا زائده تزئینی وجود داشته باشد. در واقع کلمه Serif به همین زائده های تزئینی اطلاق می شود.

در خطوط لاتین وجود این زائده ها، باعث می شود که چشم خواننده بر روی یک مسیر مستقیم هدایت شود و همین عامل سرعت مطالعه را برای کسانی که به زبان متن همانند زبان مادری خود مسلط هستند، افزایش می دهد. در مقابل نوع دیگری از خطوط لاتین وجود دارد که فاقد این ویژگی هستند و به آنها Sans-Serif یا فاقد Serif اطلاق می شود. فونت های Sans-Serif بیشتر برای خوانندگانی مناسب هستند که به تازگی زبان متن را فرا گرفته اند. معمولاً چون فونت های Sans-Serif به دست خط شباهت بیشتری دارند، خوانندگان مبتدی بهتر می توانند با این نوع فونت ها ارتباط برقرار کنند.

تعاریف Serif و Sans-Serif وابستگی زیادی به رسم الخط لاتین دارند. در واقع رسم الخط لاتین به گونه ای است که جز در موارد نادر نظیر حرف O انگلیسی می توان، یک زائده تزئینی به انتهای خطوط همه حروف اضافه کرد. اما در رسم الخط فارسی چنین چیزی ممکن نیست به همین جهت به ناچار این اصطلاحات باید به گونه دیگری تعریف شوند. در رسم الخط فارسی به جای وجود یا عدم وجود یک زائده تزئینی، ملاک های دیگری به عنوان ملاک طبقه بندی فونت ها مورد استفاده قرار می گیرند. یکی از این ملاک ها، طراحی سنتی شکل حروف و دیگری تغییر ضخامت قلم در نگارش حروف است. به طور کلی می توان خطوطی را که طراحی متعارف سنتی دارند و در نگارش آنها پهنای قلم تغییر می کند، به عنوان خطوط Serif و خطوطی را که طراحی متعارف سنتی دارند ولی در نگارش آنها پهنای قلم تقریباً ثابت می ماند به عنوان خطوط Sans-Serif دسته بندی کرد. سایر خطوطی که فاقد طراحی متعارف سنتی هستند، اعم از این که پهنای قلم در نگارش آنها ثابت یا متغیر باشد، به عنوان خطوط فانتزی رده بندی می شوند. ملاک ثابت بودن پهنای قلم در مورد خطوط Serif و Sans-Serif لاتین نیز به همین شکل صادق است و معمولاً در خطوط Sans-Serif پهنای stem یا خطوط اصلی تقریباً ثابت است. البته معمولاً طراحان فونت ضخامت خطوط اصلی را کمی بیشتر از خطوط فرعی در نظر می گیرند. اگر این تفاوت به شکل مناسبی رعایت شود، خطای باصره در بیننده فونت این ذهنیت را القا می کند که همه خطوط با پهنای واحدی رسم شده اند. در رسم الخط لاتین خطوط عمودی، خطوط اصلی فونت های Sans-Serif محسوب و پهن تر رسم می شوند و در مقابل در رسم الخط فارسی، بخش افقی حروف که روی خط کرسی قرار می گیرد، خط یا stem اصلی محسوب می شوند. یکی از بارزترین نمونه های فونت Sans-Serif در زبان فارسی فونت های یکان و ترافیک هستند. این فونت ها با قلمی با پهنای ثابت طراحی شده اند و طراحی متعارف سنتی دارند. به نمونه های زیر توجه کنید:

فونت یکان به عنوان یک فونت فارسی Sans-Serif توسط آقای مسعود سپهر طراحی شده است.
فونت ترافیک توسط آقای محمدرضا بقاپور برای علائم ترافیکی طراحی شده است.

فونت های Serif فارسی تنوع زیادی دارند. به عنوان دو نمونه از این فونت ها می توان فونت های رامسر و آذین را نام برد. این فونت ها هم طراحی متعارف کاملاً سنتی دارند و هم پهنای قلم در طراحی شکل حروف آنها متغیر است.

فونت رامسر بر اساس فونت لوتوس شرکت لاینوتایپ هل طراحی شده است.
فونت آذین بر اساس فونت نازنین شرکت لاینوتایپ هل طراحی شده است.

فونت‌های دیگری که با قلمی به پهنای ثابت طراحی شده‌اند ولی به دلیل فقدان طراحی سنتی نمی‌توان آنها را به عنوان فونت Sans-Serif رده‌بندی کرد، فونت‌های آبان و سازه هستند. این دو فونت به عنوان فونت‌های فانتزی رده‌بندی می‌شوند.

فونت آبان توسط خانم مریم کهوند به عنوان پایان‌نامه دانشجویی دوره لیسانس طراحی شده است. فونت آبان توسط آقای هومن مهر طراحی شده است.

البته تصمیم‌گیری در مورد رده‌بندی یک فونت در یکی از این گروه‌ها چندان هم ساده نیست. به عنوان مثال به فونت پیکان توجه کنید:

فونت پیکان بر اساس یک فونت عربی استوار بر خط ثلث طراحی شده است.

اگرچه طراحی این فونت متمایل به طرح‌های سنتی به نظر می‌رسد ولی وجود زائده‌های اضافی در حروفی نظیر ط و آن را از طرح‌های کاملاً سنتی فارسی متمایز می‌کند. در واقع همین تفاوت باعث می‌شود که فونت پیکان بیشتر به عنوان یک فونت فانتزی رده‌بندی شود تا یک فونت Serif.